
Uporaba prisilnih sredstev v slovenski policiji za obdobje 2008–2016

Srečko Felix Krobe, Vladimir Ilić

Namen prispevka:

V prispevku proučujemo trend uporabe prisilnih sredstev v obdobju 2008–2016 na podlagi letno izdelanih poročil Generalne policijske uprave. Analizirali smo trende uporabe z vidika porasta ali padca števila uporab, kršiteljev in analizirali stanje oseb, zoper katere se prisilna sredstva uporabljajo. Namen je ugotoviti gibanje uporabe prisilnih sredstev policije v daljšem časovnem obdobju.

Metode:

Opravili smo analizo letnih poročil Generalne policijske uprave s področja uporab prisilnih sredstev. Analizirali smo letna poročila od leta 2008 do leta 2016 ter ugotavljali trende in zakonitosti.

Ugotovitve:

Rezultati kažejo, da je število uporab prisilnih sredstev v upadanju, da pada število kršiteljev, zoper katere so sredstva uporabljena. Policisti v vseh starostnih strukturah z leti uporabljajo manj prisilnih sredstev, razen policistov v starostni skupini 32–40 let, ki so v porastu, saj gre za najštevilčnejšo starostno strukturo.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Raziskava je bila opravljena na podlagi zbranih podatkov o vseh uporabah prisilnih sredstev v policiji v obdobju 2008–2016.

Praktična uporabnost:

Rezultati so uporabni pri spremljanju uporab prisilnih sredstev ter ukrepih za povečanje varnosti policistov in oseb v policijskem postopku.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

V dosedanjem obdobju so bile opravljene analize za posamezno leto, ne pa tudi za daljše časovno obdobje.

UDK: 351.741(497.4)

Ključne besede: policija, policijska pooblastila, prisilna sredstva, napadi na policiste, poškodbe kršiteljev, telesna sila

The Use of Coercive Measures in Slovene Police for the Period 2008–2016

Purpose:

In the paper we examine the trend of use of coercive measures by Slovene Police in the period from 2008 to 2016 on the basis of annual reports issued by the General Police Directorate. We have analysed the trends of use in terms of the increase or decline in the number of applications and the number of offenders. We have also analysed the condition of persons against whom coercive measures were used. The purpose is to determine the trend of police use of coercive measures over a longer period of time.

Design/Methods/Approach:

We analysed the annual reports of the General Police Directorate in the field of use of coercive measures. We have analysed the annual reports from 2008 to 2016 and assessed trends and legality.

Findings:

The results show that both the number of applications of coercive measures as well as the number of offenders against whom they are used are declining over the years. Police officers from all age groups use less and less coercive measures over the years, with the exception of those from the age group 32-40 years, since it is the most numerous age structure.

Research Limitations/Implications:

The research was conducted on the data collected by Slovene Police regarding all use of coercive measures in the 2008–2016 period.

Practical Implications:

The results are useful in predicting the trend of using coercive measures and in identifying ways to increase the safety of police officers and persons in police procedure.

Originality/Value:

Previous studies were conducted for separate years only, but not for a longer period of time.

UDC: 351.741(497.4)

Keywords: police, police powers, coercive measures, assault on police officers, injuries of offenders, physical force

1 UVOD

Prisilna sredstva so bila, so in bodo predmet proučevanj različnih strokovnjakov, zlasti s področja policijskega prava, praktikov in medijev. Slednji s posebno pozornostjo spremljajo delo policije, uporabo njihovih pooblastil, prisilnih sredstev in pritožbe na postopke policistov. Prisilna sredstva, ki jih uporabljajo policisti,

se spreminjajo tako glede načina uporabe kot tudi njihovih zakonskih pogojev za uporabo. Uvajajo se tudi nova prisilna sredstva, zlasti s področja »neuboynih« oziroma življenju nenevarnih in življenju manj nevarnih prisilnih sredstev. Zadnja sprememba se je nanašala zlasti na uporabo električnega paralizatorja, pri katerem so se križala tudi mnenja laične in strokovne javnosti.

Prisilna sredstva so poseben ukrep v okviru policijskih pooblastil. Torej orodja, s katerimi policisti zagotovi izvajanje ali izvršitev svoje uradne (policijske) naloge oziroma pooblastila. Po Žaberl (2006) in Krajnc (2010) so policijska pooblastila v najširšem pomenu z zakonom določeni ukrepi, ki policistom omogočajo opravljanje njihovih nalog, v ožjem pa so policijska pooblastila pravice in dolžnosti policistov, da v primerih, določenih z zakonom, in na način, ki je določen z zakonom in s podzakonskimi akti, izvajajo proti osebam določene ukrepe.

Kot navaja Žaberl (2009) se problematika uporabe prisilnih sredstev po navadi aktualizira ob odmevnejših dogodkih ali ob poskusih kakšnega večjega normativnega preurejanja. Uporabo prisilnih sredstev pa je po njegovem mnenju mogoče proučevati in opisovati iz različnih zornih kotov, iz sociološkega, psihološkega, deontološkega in tudi normativnega.

Pri proučevanju uporab prisilnih sredstev v slovenski policiji za obdobje 2004–2008 je Krajnc (2010) ugotovila, da so le-ta v porastu. Konkretnije ugotavlja, da so bila sredstva za vezanje in vklepanje uporabljena v letu 2004 v 52,50 % od vseh uporabljenih prisilnih sredstev, nato ugotavlja za isto prisilno sredstvo, da je bil delež uporabljenih leta 2005 50,89 %, 2006 v 52,02 %, 2007 v 50,56 % in leta 2008 pa v 49,07-odstotnem deležu vseh uporab prisilnih sredstev. Torej gre za prisilno sredstvo, ki je najpogosteje uporabljeno v navedenem obdobju. Za enako obdobje ugotavlja, da je bilo najhujše prisilno sredstvo – strelno orožje uporabljeno leta 2004 enkrat in 2007 dvakrat.

Lah (2016) je proučeval poškodbe policistov pri uporabi prisilnih sredstev. Ugotovil je, da večino poškodb pri policistih predstavljajo lahke telesne poškodbe. V analiziranih letih (2012–2014) so lahke telesne poškodbe predstavljale več kot 73 % vseh poškodb. Leta 2012 in 2013 so le-te predstavljale več kot 80 %, delež odrgnin, prask in drugih manjših poškodb pa je bil manjši od 20 %. V opazovanih letih sta bili dve hudi telesni poškodbi, in sicer ena v letu 2011 in ena v letu 2012. V letih 2013 in 2014 policisti v delovnem procesu niso bili hudo telesno poškodovani. Prav tako med letoma 2011 in 2014 ni bilo posebno hudih telesnih poškodb. Žal pa je v letih 2014, 2015 in 2016 prišlo do tako hudih napadov na policiste, ki so se končali z njihovo smrtjo. Ob opravljanju svoje dolžnosti je bil namreč leta 2014 ustreljen en policist, ki je v bolnišnici podlegel poškodbam, leta 2015 je storilec iz zasede s svojim osebnim avtomobilom namerno trčil v policijsko vozilo in pri tem umoril policista, leta 2016 je storilec z nožem napadel in umoril policista, istega leta pa je storilec policista napadel in ga umoril s strelnim orožjem – pištolo. Za preprečevanje nesreč in poškodb pri delu je najpomembnejše poznati vzroke za njihov nastanek in odpravljanje teh vzrokov.

Golubović (2016) je pri proučevanju uporabljenih prisilnih sredstev ugotovila, da so starejši policisti, v starostnem razredu 32–40 let, večkrat uporabili prisilna sredstva kot drugi policisti iz ostalih starostnih razredov. Slednja skupina policistov predstavlja tudi najštevilčnejšo starostno strukturo.

Zanimive ugotovitve so podali Konkolič, Vedenik in Lobnikar (2016), ki so ugotavljali vire ogrožanja varnosti policistov pri njihovem delu. Ugotovili so, da se policistke in policisti počutijo ogrožene na delovnem mestu in največjo skrb namenjajo predvsem okužbam pri delu, slabemu medsebojnemu odnosu znotraj delovnega mesta ter nevarnostim v zvezi z delovnimi prostori. Med vire ogrožanja pa ne uvrščajo problematike s področja uporabe prisilnih sredstev.

Uporabo prisilnih sredstev vsi avtorji povezujejo s policistovo varnostjo, kar potrjuje dejstvo, da so prisilna sredstva in njihova strokovna uporaba zagotovilo policistove varnosti. Različni avtorji so posamezna prisilna sredstva konkretnije obravnavali in proučevali njihov vpliv tudi na poškodbe in napade na policiste. Avtorji Bertilsson, Petersson, Fredriksson, Magnusson in Fransson (2017) so proučevali uporabo plinskega razpršilca (angl. *pepper spray*) v policijskih postopkih, zlasti v konfliktnih situacijah, ko je bil plinski razpršilec uporabljen. Ugotovili so, da je zelo uspešno prisilno sredstvo in zmanjšuje konfliktno situacije brez poškodb za osebo, zoper katero je bilo uporabljeno. Z njegovo uporabo so v 93 % od 936 analiziranih primerov zmanjšali fizično upiranje kršiteljev. Njegova uporaba je največkrat na razdalji 2–3 m, pri čemer zaradi premikajočega objekta oziroma osebe ne pride takoj do želenega učinka. Kar 21 % policistov se z uporabo razpršila izpostavlja, saj so se oboroženemu kršitelju približali celo na razdalji manj kot 2 metra.

Za zagotovitev kakovosti policijskih postopkov in tudi z vidika njihove varnosti policije uvajajo kamere, ki jih policisti nosijo in dokumentirajo policijski postopek. Splošen vtis je, da imajo kamere vpliv na število uporab prisilnih sredstev, napadov, upiranj ipd. Vendar pa so avtorji Hedberg, Katz in Choate (2017) ugotovili, da imajo te kamere vpliv zgolj na število pritožb zoper postopke policistov.

Pri uporabi najhujšega prisilnega sredstva, tj. strelnega orožja, avtorji Petersson, Bertilsson, Fredriksson, Magnusson in Fransson (2017) na podlagi proučevanih 112 primerov uporab strelnega orožja v situacijah z visoko stopnjo tveganja ugotavljajo, da gre za situacije, ki niso posebej zahtevne. Da gre za prijetje vlomilcev ali kršiteljev javnega reda. Le-ti so bili v 26 % primerov oboroženi z orožjem, v 27 % z ostrimi predmeti in v 10 % s topimi predmeti. Reakcija policistov ob upiranju ali napadu je bila zelo hitra, v 39 % so policisti reagirali s strelom v roku 3 sekund. Večina se je dogajala na krajših razdaljah in to do 3 m, takšnih primerov je bilo 42 %. Tudi sami ugotavljajo, da je pri tem pri policistih prihajalo do velikih stresnih situacij in da je treba uvesti več situacijskih treningov.

Kot navajata Kunz in Adamec (2017), je v zadnjem obdobju veliko razprav, ki se nanašajo na električni paralizator. V Nemčiji, Avstriji in Švici se t. i. *Taser* uporablja že več let. Ocena zdravstvenega tveganja pri njegovi uporabi oziroma uvedbi v sistem policije igra pomembno vlogo. Kot ugotavljata, *Taser* ob pravilni uporabi in ob upoštevanju vseh načel nima posebnega vpliva na delovanje srca.

Wolf, Mesloh, Henych in Thompson (2009) so proučevali »faktor sile« v policijskih postopkih z vidika policista in osebe, zoper katero so policisti uporabili prisilna sredstva. Z metodo opazovanja so s študijo proučevali 4.303 uporab prisilnih sredstev v obdobju petih let. Ugotovili so, podobno kot pri predhodnih študijah, da so policisti uporabili milejšo silo od sile, s katero so se osebe v

policijskih postopkih upirale. Torej gre za zanimivo ugotovitev v smislu načela sorazmernosti pri uporabi prisilnih sredstev.

Terrill, Leinfeld in Kwak (2008) so v raziskavi ugotavljali razliko med večjimi in manjšimi policijskimi organizacijami pri njihovi uporabi sredstev za vklepanje in vezanje. Za triletno obdobje 2002–2004 so proučili 3.264 primerov aretacij, pri čemer so ugotovili, da so policisti v 18 % vseh primerov brez predhodne uporabe telesne sile opravili postopek vklepanja. V vseh ostalih primerih pa je bila potrebna predhodna telesna sila.

Namen prispevka je predstaviti področje uporabe prisilnih sredstev slovenskih policistov v obdobju 2008–2016. Proučevali bomo kdaj in katera prisilna sredstva so največkrat uporabljena ter posledice uporabe prisilnih sredstev. Cilj prispevka je raziskati in ugotoviti, ali v zadnjih letih uporaba prisilnih sredstev upada, katero prisilno sredstvo je bilo največkrat uporabljeno in zakaj ter katera starostna skupina policistov jih večkrat uporablja.

2 UPORABA PRISILNIH SREDSTEV

2.1 Zakonska podlaga uporabe prisilnih sredstev

V proučevanem obdobju je veljal Zakon o policiji (ZPol, 1998), ki je dobil vse do sprejetja Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol, 2013) kar osem različnih dopolnitev. Tudi ZNPPol (2013) je dobil dve spremembi, in sicer v letih 2015 in 2017. Veljati je začel po uspešno izvedenem projektu prenove policijske zakonodaje. V njem so na enem mestu celovito in sistematično urejene ter določene policijske naloge in splošna policijska pooblastila, vključno s prisilnimi sredstvi, kar je pomembno predvsem z vidika enega najpomembnejših načel – načela zakonitosti.

Kot navaja Ilić (2013), je uporaba prisilnih sredstev določena v 3. poglavju, 2. točki ZNPPol (2013). Policisti smejo tako kot na podlagi predhodnega ZPol (1998) pri opravljanju policijskih nalog uporabiti 11 prisilnih sredstev:

- sredstva za vklepanje in vezanje,
- telesno silo,
- plinski razpršilec,
- palico,
- službenega psa,
- sredstva za prisilno ustavljanje prevoznih sredstev,
- konjenico,
- posebna motorna vozila,
- vodni curek,
- plinska sredstva in druga z zakonom določena sredstva za pasivizacijo ter
- strelno orožje.

Zakon v osnovi (načeloma) deli prisilna sredstva na tista, ki se uporabljajo proti posamezniku, in tista, ki se uporabljajo proti množici. Vsa prisilna sredstva so ostala enaka, s tem, da se je fizična sila preimenovala v telesno silo (gre za primernejši izraz), navedena pa je za sredstvi za vklepanje in vezanje ter pred

plinskim razpršilcem. Prisilna sredstva so sicer le načeloma naštetja v zaporedju stopnjevanja od milejšega k najhujšemu, saj je od okoliščin (vrste in načina upiranja ali napada) konkretnega primera odvisno, katero prisilno sredstva bodo policisti ob izpolnjevanju zakonskih pogojev uporabili. S tem zakonom policisti niso pridobili novih vrst prisilnih sredstev, v določenih primerih pa so se nekateri zakonski pogoji za uporabo prisilnih sredstev spremenili ali pa ostali vsebinsko enaki, vendar so zapisani na preprostejši in razumljivejši način. Glede na to, da je bilo eno izmed vodil pisanja novega zakona uporaba načela »lex cetra«, se je veliko standardov iz Pravilnika o policijskih pooblastilih (2006) preneslo v zakon, pri nekaterih prisilnih sredstvih pa so v smislu zakonskih pogojev za njihovo uporabo navedeni drugačni standardi, ki na neki način pomenijo odkmik od dokaznih standardov, ki se uporabljajo v procesnih zakonih (namesto sum se uporablja standard nevarnost) (Ilić, 2013).

S spremembo ZNPPol (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o nalogah in pooblastilih policije, 2017) je bilo uvedeno novo prisilno sredstvo »električni paralizator«, katerega pogoji so opredeljeni v 86.a členu sprememb. S tem dodatnim prisilnim sredstvom ima zdaj policija skupaj 12 prisilnih sredstev. Ilić (2013) podrobneje navaja nekaj novosti s področja uporabe prisilnih sredstev v primerjavi z obdobjem pred sprejemom ZNPPol (2013). Tako smejo policisti, poleg obvladovanja upiranja in odvrnitve napada, uporabiti prisilna sredstva tudi za preprečitev samopoškodbe osebe. S to navedbo je poudarjena t. i. garantna funkcija države, katere varnostni organi morajo vselej varovati življenje in osebno varnost ljudi. Za uporabo telesne sile se po novem zakonu šteje tudi, če policisti pri individualni ali skupinski uporabi telesne sile uporabijo ščit za potiskanje, odiranje ali razdvajanje oseb ali palico za izvedbo strokovnih prijemov, pritiskov, potiskanje, odiranje, prenašanje ali razdvajanje oseb.

Omeniti velja tudi posebne pogoje za uporabo strokovnih udarcev in metov (v sklopu uporabe telesne sile) ter plinskega razpršilca in palice zoper osebe, ki se upirajo pasivno. Pogoji za uporabo teh vrst in oblik prisilnih sredstev v teh primerih so vsebinsko enaki (le zapisani so nekoliko drugače), vsem pa je skupno to, da jih sme policist uporabiti le, če ne more uporabiti drugega, milejšega prisilnega sredstva ali če z uporabo milejših prisilnih sredstev ne bo dosegel namena uporabe. Pri tem sta možni dve situaciji – *ex post* in *ex ante*. Pri prvi je policist poskusil z uporabo milejšega prisilnega sredstva, pa je bila le ta neuspešna, pri drugi pa milejšega prisilnega sredstva policist ni poskusil uporabiti, temveč je presodil, da zaradi okoliščin in razlogov za varnost življenja, osebno varnost ali varnost premoženja ljudi uporaba milejšega pooblastila oziroma prisilnega sredstva ne bi bila mogoča (Ilić, 2013).

Z določbami ZNPPol (2013) so vsebinsko največje spremembe pri zakonskih pogojih za uporabo službenega psa in strelnega orožja. Nekateri izmed pogojev pri obeh prisilnih sredstvih so bili v ZPol (1998) vezani na višino zagrožene kazni zopora za dejanje, ki ga je storila oseba, zoper katero naj bi policist uporabil ti prisilni sredstvi. Na tak način zapisani pogoji za uporabo pa so lahko pri policistih neposredno pred uporabo povzročili dilemo in negotovost. Kot ugotavlja Ilić (2013) je bil nabor kaznivih dejanj, za katera se je po zakonu lahko izrekla zaporna kazen nad določeno dobo (3 leta ali več pri uporabi službenega

psa brez nagobčnika in brez vrvice ter nad 10 let pri uporabi strelnega orožja) preobsežen, in policisti (razumljivo) niso poznali vseh podrobnosti. Poleg tega je takšna ureditev dopuščala tudi nekatere anomalije, saj je bila v skrajnih primerih uporaba strelnega orožja dopustna tudi ob ogrožanju premoženja ljudi in ne samo ogrožanja življenja.

Najhujše prisilno sredstvo – strelno orožje smejo policisti uporabiti le, če od sebe ali koga drugega ne morejo drugače odvrniti sočasnega protipravnega napada, s katerim je ogroženo življenje, ali preprečiti, da bi oseba, ki ima v okoliščinah, ki kažejo na storitev kaznivega dejanja, za uporabo pripravljeno strelno orožje, eksplozivna sredstva ali druge nevarne predmete ali snovi, z njim ogrozila življenje ene ali več oseb.

ZNPPol (2013) določa uporabo prisilnih sredstev tako, da lahko policisti v praksi, ko se morajo v različnih stresnih okoliščinah hipoma odločiti za uporabo ustreznega prisilnega sredstva, hitreje prepoznajo pogoje za uporabo posameznih prisilnih sredstev. Predpogoj za zakonito in strokovno uporabo prisilnih sredstev pa je vsekakor ustrezna usposobljenost policista in njegova psihofizična zmožnost.

2.2 Načela pri uporabi prisilnih sredstev

ZNPPol (2013) v določbah od 13. do 19. člena določa splošna načela za opravljanje policijskih nalog, in sicer:

- načelo spoštovanja človekove osebnosti in dostojanstva ter drugih človekovih pravic in temeljnih svoboščin,
- načelo enake obravnave,
- načelo zakonitosti,
- načelo sorazmernosti,
- načelo strokovnosti in integritete,
- splošne določbe o opravljanju policijskih nalog proti otrokom in mladoletnikom ter
- sporazumevanje pri opravljanju policijskih nalog.

V členih od 74 do 78 ZNPPol (2013) točno določa, da se smejo uporabljati le tista prisilna sredstva, ki jih zakon konkretno predpisuje in so tipizirana, ter navaja posamezne izjeme oziroma pogoje, ko lahko policisti uporabijo tudi prirodna sredstva. ZNPPol (2013) določa tudi obveznost ukazovanja pred uporabo prisilnih sredstev, posebne pogoje za uporabo prisilnih sredstev, uporabo prisilnih sredstev na podlagi odredbe policijskega vodje in tudi zagotavljanje prve pomoči osebi, ki je bila poškodovana pri uporabi prisilnih sredstev.

Pravilnik o policijskih pooblastilih (2014) v splošnih določbah pri uporabi prisilnih sredstev daje še nekaj načel glede uporabe prisilnih sredstev:

- policisti morajo uporabljati prisilna sredstva na način, ki ga predpisujeta zakon, ki ureja naloge in pooblastila policije, in ta pravilnik;
- pri uporabi prisilnih sredstev morajo policisti upoštevati tudi pravila stroke, ki so se kot posebna znanja in večina izoblikovala v policijski praksi in so kot taka opredeljena v internih aktih policije oziroma jih policisti osvojijo na izobraževanjih, izpopolnjevanjih in usposabljanjih policistov;

- pri uporabi tehničnih prisilnih sredstev morajo policisti upoštevati navodila proizvajalca ter biti ustrezno usposobljeni za njihovo uporabo;
- vrsta in intenziteta uporabljenega prisilnega sredstva mora biti sorazmerna načinu, sredstvu in moči upiranja ali napada osebe;
- prisilno sredstvo je dopustno uporabljati tako dolgo, dokler namen uporabe ni dosežen ali dokler se ne izkaže, da namena ne bo mogoče doseči.

Temeljni cilji policijske uporabe prisilnih sredstev izhajajo iz temeljnih nalog policije, ki so v zagotavljanju osebne varnosti in varnosti premoženja ljudi, zagotavljanju javnega reda ter splošne varnosti v demokratični družbi. Iz navedenih ciljev veje legitimnost policijske uporabe sile. Zaradi učinkovitega izvajanja zapisanih nalog je zakonodajalec preko normativne ureditve določil pogoje, v katerih sme policist, po potrebi tudi z uporabo sile, poseči v določene človekove pravice. Normativne določbe pa so zgolj črka na papirju, zato vselej ne morejo zaobseči vseh različic tisočernih primerov, ko bi lahko policist posegel po prisili. Prav zaradi tega so določena nekatera temeljna načela, ki uokvirjajo in dopolnjujejo normativno podlago za policijsko uporabo sile (Žaberl, 2009).

Po mnenju Žaberla (2009) znana temeljna načela ne veljajo zgolj za policijsko uporabo prisilnih sredstev, temveč za izvajanje vseh policijskih pooblastil. Nekateri izvedenke temeljnih načel, poimenovali bi jih lahko dopolnilna ali sekundarna načela, pa so značilne zgolj za policijsko uporabo sile. Večina od zapisanih temeljnih načel velja tudi za uporabo prisilnih sredstev drugih uradnih oseb, ki so zakonsko pooblaščen, da smejo uporabiti silo. Tako Žaberl (2009) našteva naslednja načela:

- načelo zakonitosti, ki je eno izmed temeljnih načel za uporabo policijskih pooblastil in posledično tudi za uporabo prisilnih sredstev. Vsako uradno policistovo dejanje, vsak postopek mora temeljiti na zakonu in vsako pooblastilo mora biti izvedeno na način, ki je predpisan z zakonom ali s podzakonskim aktom. Načelo zakonitosti pri izvajanju policijskih pooblastil je v Republiki Sloveniji povzdignjeno tudi na zakonsko raven;
- načelo sorazmernosti, ki je prav gotovo eno izmed temeljnih načel policijskega delovanja, ki pa ima še poseben pomen za policijsko uporabo sile. Izhaja iz principa pravne države, po katerem mora biti teža uporabljenih pooblastil pri posredovanju državnega aparata sorazmerna želenemu cilju. V tem smislu uporaba državne prisile ne sme biti prekomerna, ker bi bilo to v nasprotju z načelom pravičnosti. Za načelo sorazmernosti nekateri avtorji, zaradi navedenih razlogov, uporabljajo tudi izraz načelo prepovedi prekomernosti. V policijskem pravu se to načelo večinoma definira v obliki prepovedi;
- načelo nujnosti, ki ga nekateri teoretiki štejejo kot izpeljanko ali podvrsto načela sorazmernosti, nekateri pa ga izpeljujejo in uvrščajo kot del načela zakonitosti. Načelo nujnosti zavezuje policiste, da uporabijo določeno prisilno sredstvo šele takrat, ko ostane uporaba sile še edino sredstvo za doseganje zakonitega cilja;
- načelo strokovnosti, pri čemer strokovnost pomeni usvojitev vrste znanj, ki jih policist pokaže pri posameznemu postopku s svojim pristopom,

nastopom in izvedbo postopka. Strokovnost policijskega dela se načeloma nanaša na način oziroma postopek izvajanja policijskih pooblastil;

- načelo humanosti. Ustava Republike Slovenije (1991) poudarja načelo humanosti v več določbah, kot na primer v 18. členu, ki prepoveduje mučenje, v 21. členu, ki zagotavlja spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v vseh pravnih postopkih in prav tako med odvzemom prostosti, in v 34. členu, kjer je vsakomur priznana pravica do osebnega dostojanstva in varnosti. Tudi mednarodni dokumenti s področja človekovih pravic poudarjajo načelo humanosti pri izvajanju nalog represivnih oblastnih organov.

Klemenčič, Kečanovič in Žaberl (2002) obravnavajo tudi načela pri uporabi policijskih pooblastil in prisilnih sredstev ter pri tem navajajo naslednja načela:

- načelo nedotakljivosti življenja, humanosti in človekovega dostojanstva,
- načelo primerne varstva človekovih pravic,
- načelo enakega obravnavanja,
- načelo demokratičnosti,
- načelo ustavnosti,
- načelo zakonitosti,
- načelo sorazmernosti ter
- načelo taktičnosti in strokovnosti.

Vejić (2000) uvršča med temeljna načela pri uporabi sile:

- načelo legitimnosti,
- načelo zakonitosti,
- načelo sorazmernosti,
- načelo nujnosti,
- načelo postopnosti,
- načelo preciznosti in
- načelo selektivnosti.

Načela pri uporabi policijskih pooblastil, kakor tudi načela pri uporabi prisilnih sredstev, so po mnenju različnih avtorjev zelo pomembna, vsi pa v večini navajajo enaka ali podobna načela, ki jih morajo spoštovati vsi varnostni organi.

3 METODE

Kot podlago za sestavo prispevka smo uporabili letna poročila o uporabi prisilnih sredstev, ki jih vsako leto izdela Služba generalnega direktorja policije Generalne policijske uprave (GPU). V navedenem obdobju se je spremenila tudi organiziranost policije na lokalni ravni, in sicer je prišlo do ukinitve treh policijskih uprav (PU): PU Slovenj Gradec, ki je bila priključena k PU Celje, PU Postojna, ki je bila priključena k PU Ljubljana, in PU Krško, ki je bila priključena k PU Novo mesto. Podatki o teh treh PU, gre za leti 2009 in 2010, smo prišeli k tistim PU, kamor so bile ukinjene PU priključene. Tako smo analizirali podatke iz tovrstnih letnih poročil od leta 2008 do leta 2016. Poročila temeljijo na podatkih iz računalniške evidence uporabljenih prisilnih sredstev. Posamezne ugotovitve

smo primerjali tudi iz zbranih prispevkov različnih avtorjev na tematiko uporab prisilnih sredstev v različnih obdobjih.

4 PREDSTAVITEV IN INTERPRETACIJA REZULTATOV

4.1 Obseg in vrste prisilnih sredstev

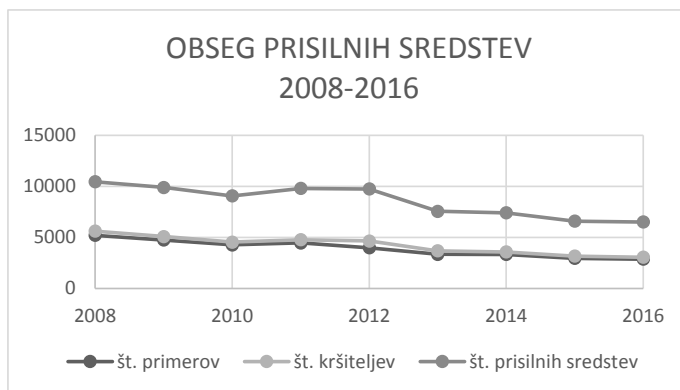
Tabela 1:
Število primerov, kršiteljev in uporab v obdobju 2008–2016*

leto	št. primerov	št. kršiteljev	št. prisilnih sredstev
2016	2870	3052	6502
2015	2952	3170	6588
2014	3330	3577	7399
2013	3335	3685	7548
2012	3981	4646	9743
2011	4461	4769	9793
2010	4272	4543	9057
2009	4742	5081	9885
2008	5198	5608	10444

*Število primerov, kršiteljev in uporab v obdobju 2008–2016 (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)

Iz tabele 1 je razviden trend vseh treh proučevanih postavk. Vidimo padanje števila uporab prisilnih sredstev v vseh letih, razen v 2011 in 2012. Nazornejšo sliko prikazuje graf 1. Vodje enot (v posameznih primerih tudi zato ustanovljene posebne komisije za preveritev okoliščin uporabe prisilnih sredstev, kadar so bile imenovane) so ocenile zakonitost in tudi strokovnost uporab prisilnih sredstev.

Graf 1:
Prikaz padca uporabe prisilnih sredstev*

*Prikaz padca uporabe prisilnih sredstev, primerov in kršiteljev v obdobju 2008–2016 (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)

Uporaba je lahko ocenjena v različnih kombinacijah, tako je npr. uporaba lahko zakonita in strokovna, zakonita in nestrokovna, nezakonita in strokovna ali nezakonita in nestrokovna. Delež zakonito in strokovno uporabljenih prisilnih sredstev v tem obdobju je v razponu med 99,3 % in 99,7 %.

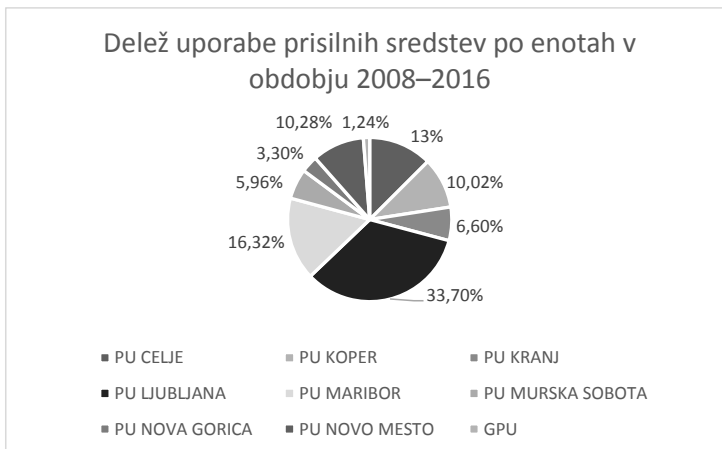
	SV	TS	PR	PAL	SP	KON	VC	PUV	PS	SO	OS	Σ
PU CELJE	3922	5266	253	38	46			16			4	9545
PU KOPER	3106	4054	220	212	26			21	7	3	1	7650
PU KRANJ	2815	2055	142	20	4			4	26		2	5068
PU LJUBLJANA	12464	12511	474	203	31			32	3	2	5	25725
PU MARIBOR	4957	7095	163	181	17	1		19	17	8	1	12459
PU MURSKA SOBOTA	1871	2397	175	68	30			10	5			4556
PU NOVA GORICA	1010	1455	29	19	5			2			1	2521
PU NOVO MESTO	4368	3143	217	78	24			5	10		3	7848
GPU	584	346	11	6	1		1		1			950
Σ	35097	38322	1684	825	184	1	1	109	69	13	17	76322

Tabela 2:
Uporaba
posameznih
prisilnih
sredstev*

*Uporaba posameznih prisilnih sredstev po enotah za obdobje 2008–2016 (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)

Legenda: SV – sredstva za vklepanje in vezanje, TS – telesna sila, PR – plinski razpršilec, PAL – palica, PS – plinska in druga sredstva za pasivizacijo, VC – vodni curek, KON – konjenica, PMV – posebna motorna vozila, SP – službeni pes, PUV – sredstva za prisilno ustavljanje prevoznih sredstev, OS – opozorilni strel, SO – strelno orožje.

Opozorilni strel ni prisilno sredstvo, ampak je le del faze postopka uporabe prisilnega sredstva strelnega orožja oziroma opravilo (ravnanje), ki je v bistvu način fakultativnega opozorila pred uporabo SO, ter je zaradi tega tudi posebej prikazan. Generalna policijska uprava (GPU) je posebej prikazana, saj so v okviru nje tudi operativne službe oziroma operativni delavci, ki izvajajo naloge na terenu in pri tem tudi uporabljajo prisilna sredstva.

Graf 2:
Delež uporab
prisilnih
sredstev*

*Delež uporab prisilnih sredstev po enotah v obdobju 2008–2016 (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)

Največji delež uporab v vsem obravnavanem obdobju ima PU Ljubljana, sledijo PU Maribor, PU Celje in PU Novo mesto. Najmanjši delež pa GPU in PU Nova Gorica.

4.2 Uporabljena pooblastila

Prisilna sredstva so policisti uporabljali v okviru izvajanja posameznih policijskih pooblastil. Letna poročila policije (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016) vsebujejo statistične podatke o uporabljenih pooblastilih oziroma navajajo pooblastila, pri katerih so policisti morali uporabiti prisilna sredstva. Tabela 3 nam prikazuje podatke o uporabljenih prisilnih sredstvih pri izvajanju policijskih pooblastil.

Tabela 3:
Uporabljena prisilna sredstva*

pooblastilo	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	skupaj
pridrzanje	2655	2764	3136	3381	3951	4609	4221	5002	5332	35051
dajanje ukazov	1558	1811	1592	1713	2760	1953	1677	1646	1714	16424
prijetje				551	1087	985	964	1083	1055	5725
asistenca	527	422	459	368	484	396	325	368	295	3644
privedba	493	304	554	494	520	613	523	493	472	4466
zač. om. gibanja	81	154	538							773
ug. identitete	246	194	211	270	273	349	349	407	565	2864
var. pregled	130	133	132	95	102	133	114	111	113	1063
izd. plač. naloga – globa	119									119
hišna preiskava	86									86

Prazne rubrike – ni podatka v poročilih.

*Uporabljena prisilna sredstva pri izvajanju policijskih pooblastil (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)

V obdobju 2008–2016 so policisti uporabili največ prisilnih sredstev pri izvajanju pooblastila pridržanja. V teh primerih so v tem obdobju prisilna sredstva uporabili 35.051-krat, sledi pooblastilo dajanje ukazov, prijetje, privedba, asistenca in ugotavljanje identitete. 1.063-krat so policisti uporabili prisilna sredstva pri izvajanju varnostnega pregleda.

4.3 Delovna področja in oblike dela

Policisti so uporabljali prisilna sredstva pri vzpostavljanju javnega reda (JRM), pri preiskovanju kaznivih dejanj (KD), pri zagotavljanju varnosti cestnega prometa, pri obravnavanju dogodkov, pri spremljanju in izročanju oseb, pri mejnih zadevah, pri preventivni dejavnosti in pri varovanju oseb. Glede oblik dela pa navajamo podatke pri oblikah dela, kot so intervencija, patroliranje in aktivnosti posebne policijske enote (PPE).

	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
vzpostavljanje JRM	3287	3331	3649	3837	5512	4425	4055	4650	5499
preiskovanje KD	1308	1463	1694	1887	1925	2109	1950	1926	1662
zag. varnosti CP	752	770	905	924	1210	2046	1934	2262	2145
obravnavanje dogodkov	559	374	494	414	486	502	424	407	404
spremljanje in izr. oseb	379	355	464	417	376	483	472	373	391
mejne zadeve	194	267	158	81	197	200	177	214	286
preventivna dejavnost	17	21	21	18	20	17	23	42	44
varovanje oseb	6	7	12	6	6	11	22	10	13
intervencija	3155	3111	3499	3745	4314	4106	3877	4201	4510
partuljiranje	1337	1263	1689	1666	2137	2854	2850	3248	3263
aktivnosti PPE	245	507	133	270	1081	489	380	380	521

Tabela 4:
Uporaba prisilnih sredstev*

*Uporaba prisilnih sredstev glede na področja in oblike dela (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)

Največkrat so policisti uporabili prisilna sredstva pri JRM, in sicer v obdobju 2008–2016 kar 38.245-krat, sledi področje obravnavanja KD – 15.924-krat, zagotavljanje varnosti cestnega prometa – 12.948-krat. Sledi področje obravnavanja dogodkov, spremljanje in izročanje oseb, področje dela na meji, preventivna dejavnost in varovanje oseb. Največkrat so uporabili prisilna sredstva pri intervencijah, in sicer 34.518-krat, pri patroljiranju 20.307-krat in 4.006-krat pri aktivnostih PPE.

Število uporab prisilnih sredstev pri JRM je bilo največje v letu 2012, nato pa je sledil padec števila uporab vse do leta 2016. Pri preiskovanju KD število uporab upada od leta 2012. Pri zagotavljanju varnosti cestnega prometa pa je padec od leta 2009. Mejne zadeve izstopajo v letih 2008 in 2015, medtem ko je področje preventivne dejavnosti in varovanje oseb v upadanju v zadnjih letih.

Največ uporab pri oblikah dela je število uporab pri intervenciji. Največ uporab je bilo v letih 2008 in 2012, nato pa postopoma pada in se giblje med tri in štiri tisoč uporab. Področje patroljiranja od leta 2009 pada kakor tudi področje aktivnosti PPE, ki pa je izstopalo leta 2012, ko je preseglo številko tisoč.

4.4 Starost policistov, ki so uporabili prisilna sredstva

V tabeli 5 je prikazana starost policistov, ki so v navedenem obdobju uporabili prisilna sredstva. Največje število uporab prisilnih sredstev v tem obdobju je med policisti v starostni skupini 32–40 let, ki so uporabili prisilna sredstva 21.286-krat. Sledi starostna skupina policistov 27–32 let, ki je prisilna sredstva uporabila 17.718-krat. Najmanj so prisilna sredstva uporabili policisti v starostni skupini do 21 let (43-krat), v starostni skupini 21–24 let 1.624-krat, v starostni skupini 24–27 let 6.217-krat in v starostni skupini nad 40 let 7.048-krat.

Tabela 5:
Starost
policistov, ki
so uporabili
prisilna
sredstva*

starost	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	skupaj
do 21 let	0	0	0	0	2	6	11	6	18	43
21 do 24 let	18	2	13	68	207	424	387	235	270	1624
24 do 27 let	105	217	457	654	875	914	748	898	1349	6217
27 do 32 let	1140	1252	1372	1415	1943	2270	2463	2775	3088	17718
32 do 40 let	2148	2157	2355	2260	2590	2510	2307	2543	2416	21286
40 let in več	1112	945	915	810	718	703	613	682	550	7048
skupaj	4523	4573	5112	5207	6335	6827	6529	7139	7691	53936

*Starost policistov, ki so uporabili prisilna sredstva v obdobju 2008–2016 (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)

Največje število uporab prisilnih sredstev v posameznih starostnih skupinah so v različnih letih, in sicer: v starostni skupini do 21 let je bilo največ uporab (18) leta 2008. V starostni skupini 21–24 let je bilo največ uporab (424) leta 2011, v starostni skupini 24–27 let je bilo največ uporab (1.349) leta 2008. V starostni skupini 27–32 let je bilo največ uporab (3.088) leta 2008, v starostni skupini 32–40 let je bilo največ uporab (2.590) leta 2012 in v starostni skupini nad 40 let je bilo največ uporab (1.112) leta 2016.

4.5 Posledice uporabe prisilnih sredstev

Pri uporabi prisilnih sredstev prihaja tudi do različnih posledic tako na osebi, zoper katero je bilo prisilno sredstvo uporabljeno, kot tudi na policistu, ki je lahko v vlogi, da prisilno sredstvo izvaja, ali pa je v vlogi žrtve, ker je napaden. Podatki letnih poročil (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017) podatke o poškodbah pri policistih navajajo skupaj s podatki o poškodbah policistov, pridobljenih pri odvratanju napadov nanje in pri uporabi prisilnih sredstev.

Tabela 6:
Posledice
uporabe
prisilnih
sredstev*

	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	Σ
poškodovani kršitelji/napadalci	53	60	57	75	89	97	92	114	110	747
% poškodovanih kršiteljev	1,7	1,9	1,6	2,03	1,92	2	2,5	2,2	2	17,85
poškodovani policisti	56	84	111	108	142	126	116	124	133	1000
% poškodovanih policistov	1,2	1,8	2,2	16,06	13,67	12,4	15,6	11,9	10,8	85,63

*Posledice uporabe prisilnih sredstev (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017)

Iz tabele 6 je razvidno, da je bilo v devetih letih skupno poškodovanih več policistov kot pa kršiteljev oziroma napadalcev. Število poškodovanih kršiteljev v celotnem obdobju pada, enako pada tudi število poškodovanih policistov. Telesne poškodbe pri kršiteljih ali napadalcih v večini nastajajo pri uporabi telesne sile, in sicer pri strokovnih udarcih, pri ostalih prisilnih sredstvih pa je delež poškodb manjši.

Policisti so strelno orožje uporabili v letih 2009, 2012, 2014 in 2016, leta 2014 in 2016 pa sta napadalca na policiste zaradi uporabe strelnega orožja poškodbam tudi podlegla.

4.6 Posledice uporabe prisilnih sredstev glede na stanje kršitelja

Od 32.525 kršiteljev, zoper katere so policisti uporabili prisilna sredstva, jih je bilo v obravnavanem obdobju 16.344 pod vplivom alkohola, 1.861 pod vplivom prepovedanih drog in 2.891 v nepojasnjem psihičnem stanju. Zoper navedene so policisti uporabili 53.236 prisilnih sredstev ali 78,9 % vseh prisilnih sredstev. Glede na delež od vseh kršiteljev jih je bilo v celotnem obdobju več kot polovica kršiteljev oziroma več kot 60 % v omenjenih stanjih. Delež tovrstnih oseb pa kot prikazuje tabela 7 v zadnjem letu oziroma letu 2016 dosega najvišjo stopnjo.

	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	Σ
število vseh kršiteljev	3052	3170	3577	3685	4646	4770	4543	5082	5608	38133
pod vplivom alkohola	1422	1412	1639	1676	2325	2522	2401	2947	3285	19629
pod vplivom prepovedanih drog	254	236	217	229	232	266	215	212	236	2097
nepojasnjeno psih. stanje	415	358	412	350	382	385	298	291	280	3171
delež od vseh kršiteljev (%)	68,5	63,3	63,4	61,1	63,2	66,5	64,1	67,8	67,7	65,28
uporabljenih prisilnih sredstev	5520	5379	6073	5978	7611	7893	7045	7737	8168	61404
delež od vseh uporabljenih PS (%)	84,8	81,65	82,1	78,8	78,1	80,6	77,8	78,3	78,2	80,45

Tabela 7:
Število kršiteljev in njihovo stanje ob uporabi*

*Število kršiteljev in njihovo stanje ob uporabi prisilnih sredstev (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Število kršiteljev, ki so pod vplivom alkohola, v letih 2015 in 2016 raste, prav tako število kršiteljev, ki so pod vplivom prepovedanih drog ali so v nepojasnjem psihičnem.

	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	Σ
brez posledic	1592	1506	1803	1734	2367	2614	2411	2919	3239	20185
vidni zunanji znaki	453	436	403	457	494	463	418	433	462	4019
lahka telesna poškodba	46	62	59	64	77	94	83	96	99	680
huda telesna poškodba		1	3		1	2	2	1	1	11
smrt		1						1		2

Tabela 8:
Posledice uporab prisilnih sredstev*

*Posledice uporab prisilnih sredstev na kršiteljih glede na njihovo stanje (Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Brez posledic pri uporabi prisilnih sredstev zoper kršitelje, ki so bili pod vplivom alkohola ali pod vplivom mamil ter bili v nepojasnjem psihičnem stanju, je bilo 20.185 kršiteljev, z vidnimi zunanjimi znaki poškodbe jih je bilo 4.019 kršiteljev, lahko telesno poškodovanih je bilo 680 kršiteljev, 11 jih je bilo hudo telesno poškodovanih, dva pa sta za posledicami uporab prisilnih sredstev izgubila življenje.

5 RAZPRAVA

Število primerov uporab prisilnih sredstev, prav tako število kršiteljev kot tudi število uporabljenih prisilnih sredstev v obravnavanem obdobju postopno pada iz leta v leto. Izjemi sta le leti 2011 in 2012, ki izstopata iz postopnega padanja vseh obravnavnih primerov oziroma števila uporabljenih prisilnih sredstev. V bistvu izstopa leto 2011 po številu uporabljenih prisilnih sredstev, ki je večje od predhodnega in naslednjega leta. Pri podrobnejšem pregledu podatkov o uporabi prisilnih sredstev za to leto smo ugotovili, da je porast posledica predvsem množičnih kršitev javnega reda in miru na športnih prireditvah, kjer so policisti v posameznem dogodku službenega psa kot prisilno sredstvo uporabili zoper več oseb, porast uporabe prisilnih sredstev v letu 2012 pa je posledica množične uporabe prisilnih sredstev policistov posebnih policijskih enot zaradi kršitev javnega reda in miru ob množičnih protestih na območju večjih mest v Republiki Sloveniji (ob koncu leta 2012).

Če pogledamo število primerov, v katerih so bila uporabljena prisilna sredstva, ugotovimo, da je bilo v letu 2008 5.198 primerov in je v letu 2016 upadlo na 2.870 primerov, kar pomeni, da se je število primerov zmanjšalo za 2.328 primerov ali za 44,7 %.

Delež zakonitih in strokovno uporabljenih prisilnih sredstev je izredno visok, saj je v vseh primerih nad 99 %. Tako je delež v letu 2016 99,4 %, 2015 99,5 %, v letih 2014/13 99,7 %, leta 2012 99,6 %, 2011/2010 99,3 % in leta 2009 99,6 %. Preverjanje zakonitosti in strokovnosti je v pristojnosti nadrejenega starešine, v kateri dela policist, ki je uporabil prisilno sredstvo. V določenih primerih, kot to določata 132. in 133. člen ZNPPol (2013), pa je treba ustanoviti posebno komisijo. Zakonska določba je jasna in se z njo zagotavlja nadzor nad vsemi uporabljenimi prisilnimi sredstvi. Ne samo v primerih, ko je bila oseba pri uporabi prisilnih sredstev poškodovana ali pa je bilo uporabljeno točno določeno prisilno sredstvo, ampak je treba za vsako uporabo prisilnega sredstva poročati in to pisno. Poročanju sledi ocena zakonitosti in strokovnosti.

Policisti so v obdobju 2008–2016 kot prisilno sredstvo največkrat uporabili telesno silo. V celotnem navedenem obdobju predstavlja telesna sila 50,2-odstotni delež vseh uporab v tem obdobju. Sledijo sredstva za vklepanje in vezanje z 45,9 %, plinski razpršilec z 2,20 % in palica kot prisilno sredstvo z 1,08 %. Vsa ostala uporabljena prisilna sredstva so pod 0,22-odstotnim deležem. Strelno orožje je bilo uporabljeno 13-krat, opozorilni strel pa 16-krat. Iz navedenega sledi, da policisti uporabljajo oziroma posegajo po najmilejših prisilnih sredstvih pri opravljanju uradnih nalog. Zanimivost je, da sta bila v tem obdobju kot prisilno sredstvo uporabljena konjenica in vodni curek. Gre za uporabo prisilnih sredstev proti množici in za uporabo le teh v naši državi malokdaj slišimo.

PU Ljubljana ima tako največji delež uporab prisilnih sredstev, saj v celotnem deležu v obravnavanem obdobju zajema 33,70 % vseh uporab. Število uporab je sorazmerno glede na splošno problematiko po posameznih PU, kjer ima prav tako PU Ljubljana največji delež problematike in število zaposlenih policistov v Sloveniji. Od PU ima najmanjši delež uporab PU Nova Gorica, ki zajema 3,30-odstoten delež vseh uporab. Najmanjši delež zajemajo operativne enote GPU, ki imajo 1,24-odstoten delež vseh uporab.

Policisti so prisilna sredstva najpogosteje uporabili pri izvajanju pooblastila pridržanja in to kar 35.051-krat. Zanimivo je stalno padanje uporab prisilnih sredstev pri izvajanju tovrstnega pooblastila, in sicer s 5.332-krat v letu 2008 na 2.655-krat v letu 2016. To je v veliki meri posledica dejstva, da je s 1. 7. 2011 začel veljati nov Zakon o pravilih v cestnem prometu (2010), ki med drugim omogoča uporabo diskrecijske pravice policista pri odreditvi pridržanja.

Pri pooblastilu dajanje ukazov ne zasledimo takšnega sorazmernega padca. Pri izvajanju tega pooblastila je bilo največkrat uporabljeno prisilno sredstvo v letu 2012, in sicer kar 2.760-krat. V upadanju je število uporab prisilnih sredstev pri prijemu, pri ugotavljanju identitete in pri začasni omejitvi gibanja. Podatki za obravnavano obdobje so sicer pomanjkljivi, saj niso navedeni v letnih poročilih. Pri izvajanju asistenc pa ravno nasprotno – beležimo porast uporab prisilnih sredstev, zlasti v letu 2016.

Po delovnih področjih in oblikah dela izstopa po številu uporab prisilnih sredstev področje vzpostavljanja JRM, pri oblikah dela pa intervencija, kar gre za logično povezavo področja in oblike dela. Pri dejavnostih PPE je vidna porast uporab prisilnih sredstev v letu 2015, saj je doseglo število 507 uporab, kar je največ v letih od 2008 do 2016. Očitno je to posledica dela PPE v okviru zaježitve migrantskih tokov in dela na državni meji. Porast je opažen tudi pri delovnem področju mejnih zadev, kjer je število uporab v istem letu prišlo do 267 uporab, kar predstavlja, ob letu 2008, največje število uporab prisilnih sredstev.

Pri pregledu starosti policistov, ki so uporabili prisilna sredstva, je značilno, da v vseh starostnih skupinah, razen eni, število uporab prisilnih sredstev upada. Generalno po številu uporab prisilnih sredstev izstopajo po številu uporab policisti v starostni skupini 32–40 let, sledijo policisti v starostni skupini 27–32 let, nato nad 40 let. Zanimivo je, da je pri večini starostnih skupin število uporab prisilnih sredstev iz leta v leto manjše. To pa ne velja za policiste, ki so v starostni skupini nad 40 let. Pri slednjih se število uporab od leta 2008 dalje iz leta v leto veča. Tako so imeli leta 2008 550 uporab, leta 2016 pa 1.112 uporab. Ta starostna skupina je edina, pri kateri se število uporab veča, pri vseh ostalih starostnih strukturah se število uporab manjša.

Morda je vzrok za to tudi dejstvo, da se konstantno povečuje povprečna starost novih policistov, ki po končanem osnovnem izobraževanju za pridobitev poklica policista začnejo z opravljanjem policijskih nalog. Zanimivo je tudi, da policisti v starostni skupini do 21 let od leta 2013 do 2016 niso uporabili nobenega prisilnega sredstva. Tudi za to je najverjetnejši razlog povečanje povprečne starosti novih policistov.

Delež poškodovanih policistov in kršiteljev/napadalcev zaradi uporabe prisilnih sredstev je manjši v korist kršiteljev. Več je poškodovanih policistov kot kršiteljev. Pri uporabi prisilnih sredstev prihaja do hudih posegov v človekove pravice oseb v policijskih postopkih oziroma suspenza teh pravic, pri napadih na policiste pa do hudih kršitev človekovih pravic policistov. Statistika izkazuje konstanten padec števila KD napadov na policiste, srečujemo pa se z napadi, ki imajo za posledico tudi smrt policista. Število poškodb pri uporabi prisilnih sredstev upada, kar nam lahko pove dvoje, in sicer, da policisti pri izvajanju policijskih pooblastil bolj uporabljajo socialne veščine, da do upiranja sploh ne pride, ali pa, da so pri izvajanju oziroma uporabi prisilnih sredstev toliko in vedno bolj strokovni.

Iz podatkov v navedenem obdobju je razvidno, da so imeli policisti pri več kot polovici (64,8 %) postopkov, pri katerih so uporabili prisilna sredstva, delo s kršitelji, ki so bili pod vplivom alkohola, mamil ali v nepojasnjem psihičnem stanju. Obvladovanje takih kršiteljev je za policiste še zahtevnejše, več pa je tudi možnosti za nastanek posledic. Za obvladovanje teh oseb so uporabili v obravnavanem obdobju 78,9 % vseh prisilnih sredstev. Pri pregledu posameznih let pa ugotavljamo, da ta delež iz leta v leto raste in je v letu 2014 znašal 82,1 % in leta 2016 že 84,8 %.

Število poškodovanih kršiteljev, ki so v zgoraj omenjenih stanjih, je 24,4 %, kamor so šteti tudi tisti (največ), ki imajo zunanje vidne znake poškodb, kar se niti ne šteje za telesno poškodbo. Lahke telesne poškodbe so v upadu. Huda telesna poškodba (11) pa je v povprečju 1,2 na leto. Kot posledica uporabe prisilnih sredstev v celotnem obdobju pa sta dve osebi izgubili življenje.

V vodstvu policije je treba še naprej zagotoviti sprotno spremljanje in nadzor nad področjem uporabe prisilnih sredstev ter si ves čas prizadevati za konstantno izboljšanje stanja. Področje uporabe prisilnih sredstev je treba povezovati in kot celoto reševati tudi v okviru varnosti policistov v smislu napadov nanje in preprečitev uradnih dejanj policistov. V policijskih postopkih je treba zagotoviti varnost za osebo, ki jo ima policist v postopku, za policista samega in tudi za tretje osebe, ki se slučajno znajdejo v bližini policijskega postopka. Zato je treba posvečati posebno skrb in izvesti številne dejavnosti in ukrepe za izboljšanja stanja na tem področju. Navajamo nekaj potrebnih ukrepov, ki jih je opredelila tudi Generalna policijska uprava:

- posodobitev koncepta usposabljanja policistov in inštruktorjev v okviru praktičnega postopka s samoobrambo (PPSA) z obvezno uporabo metode situacijske vadbe;
- upoštevati Katalog standardov policijskih postopkov (2004), ga ustrezno prilagajati in novelirati ter skrbeti za njegovo upoštevanje pri vseh postopkih policistov;
- sprotno in sistemsko analiziranje primere uporabe prisilnih sredstev in z ugotovitvami seznanjati policiste;
- izvajati sprotno popolnitev nekaterih prisilnih sredstev;
- zagotoviti uporabo videokamer za snemanje policijskih postopkov;
- spremljati in dopolnjevati prisilna sredstva z neubojnimi prisilnimi sredstvi itd.

Vodstvo policije mora zagotavljati sistemsko usposabljanje policistov za uporabo novih policijskih pooblastil, novih prisilnih sredstev in druge opreme, ki lahko vplivajo na izboljšanje varnosti policistov in oseb v policijskih postopkih.

UPORABLJENI VIRI

- Bertilsson, J., Petersson, U., Fredriksson, P. J., Magnusson, M. in Fransson, P. A. (2017). Use of pepper spray in policing: Retrospective study of situational characteristics and implications for violent situations. *Police Practice & Research*, 18(4), 391–406.
- Golubović, S. (2016). *Uporaba prisilnih sredstev in napadi na policiste v letih 2008–2015* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

- Hedberg, E. S., Katz, C. M. in Choate, D. E. (2017). Body-worn cameras and citizen interactions with police officers: Estimating plausible effects given varying compliance levels. *Justice Quarterly*, 34(4), 627–651.
- Ilić, V. (2013). ZNPPOL in uporaba prisilnih sredstev. *Varnost*, 61(4), 13–14.
- Katalog standardov policijskih postopkov. (2004). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
- Klemenčič, G., Kečanovič, B. in Žaberl, M. (2002). *Vaše pravice v policijskih postopkih*. Ljubljana: Pasadena.
- Krajnc, J. (2010). *Analiza uporabe prisilnih sredstev policije in njenih posledic med leti 2004–2008* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Konkolič, M., Vedenik, L. in Lobnikar, B. (2016). Viri ogrožanja varnosti policistov pri njihovem delu. *Varstvoslovje*, 18(1), 27–48.
- Kunz, S. N. in Adamec, J. (2017). Cardiac aspects of conducted electrical weapons (CEW). *Rechtsmedizin*, 27(2), 79–86.
- Lah, B. (2016). *Poškodbe policistov – ukrepi za zmanjšanje* (Diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Petersson, U., Bertilsson, J., Fredriksson, P., Magnusson, M. in Fransson, P. A. (2017). Police officer involved shootings – retrospective study of situational characteristics. *Police Practice & Research*, 18(3), 306–321.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2009). *Poročilo o uporabi prisilnih sredstev in napadih na policiste v letu 2008*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2010). *Poročilo o uporabi prisilnih sredstev in napadih na policiste v letu 2009*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2011). *Poročilo o uporabi prisilnih sredstev in napadih na policiste v letu 2010*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2012). *Poročilo o uporabi prisilnih sredstev in napadih na policiste v letu 2011*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2013). *Poročilo o uporabi prisilnih sredstev in napadih na policiste v letu 2012*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2014). *Poročilo o uporabi prisilnih sredstev in napadih na policiste v letu 2013*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2015). *Poročilo o uporabi prisilnih sredstev in napadih na policiste v letu 2014*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2016). *Poročilo o uporabi prisilnih sredstev in napadih na policiste v letu 2015*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.
- Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija. (2017). *Poročilo o uporabi prisilnih sredstev in napadih na policiste v letu 2016*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS, Policija.

- Pravilnik o policijskih pooblastilih. (2006). *Uradni list RS*, (40/06).
- Pravilnik o policijskih pooblastilih. (2014). *Uradni list RS*, (16/14).
- Terrill, W., Leinfeld, F. H. in Kwak, D. (2008). Examining police use of force: A smaller agency perspective. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 31(1), 57–76.
- Ustava Republike Slovenije. (1991). *Uradni list RS*, (33/91).
- Veić, P. (2000). *Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti*. Zagreb: Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Hrvatske.
- Wolf, R., Mesloh, C., Henych, M. in Thompson, L. F. (2009). Police use of force and the cumulative force factor. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 32(4), 739–757.
- Zakon o policiji (ZPol). (1998). *Uradni list RS*, (49/98).
- Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol). (2013). *Uradni list RS*, (15/13).
- Zakon o pravilih v cestnem prometu (ZPrCP). (2010). *Uradni list RS*, (109/10).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol). (2017). *Uradni list RS*, (10/17).
- Žaberl, M. (2006). *Temelji policijskih pooblastil*. Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- Žaberl, M. (2009). *Uporaba prisilnih sredstev*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

O avtorjih:

- Dr. Srečko Felix Krobe**, višji predavatelj na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: srecko.krobe2@fvv.uni-mb.si
- Vladimir Ilić**, višji policijski inšpektor v Generalni policijski upravi, Policija. E-pošta: vlado.ilic@policija.si